

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie z wniosku wierzyciela o nadanie klauzuli wykonalności na skutek zażalenia wierzyciela na postanowienie Sądu Okręgowego z 2 marca 2017 r.

Czy przekształcenie spółki handlowej w inną spółkę handlową powoduje przejście obowiązków w rozumieniu art. 788 § 1 k.p.c.?

UZASADNIENIE

Wierzyciel - C. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa w B., domagał się nadania klauzuli wykonalności wyrokowi zaocznemu Sądu Okręgowego w P. z 18 stycznia 2007 r., na swoją rzecz, twierdząc, że jest następcą prawnym strony ujętej w tytule egzekucyjnym – C. K. spółki jawnej z siedzibą w P. Jako podstawę żądania wskazał art. 788 § 1 k.p.c.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił wniosek, uznając, że akt notarialny obejmujący protokół przekształcenia spółki jawnej w spółkę komandytową i umowę spółki komandytowej nie został przedłożony w oryginale. Poświadczenie jego zgodności z oryginałem przez adwokata na podstawie art. 129 § 2 k.p.c. nie było w ocenie sądu zgodne z przewidzianym w art. 788 § 1 k.p.c. wymogiem wykazania przejścia prawa dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym.

Rozpoznając zażalenie wierzyciela na powyższe postanowienie Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości dotyczące dopuszczalności nadania klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego wierzyciela.

W ocenie Sądu Apelacyjnego przeszkodą do uwzględnienia wniosku wierzyciela nie mogły być okoliczności przytoczone przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Do wniosku dołączono bowiem nie tylko akt notarialny obejmujący uchwałę wspólników o przekształceniu spółki jawnej w spółkę komandytową, ale także odpowiadającą aktualnemu odpisowi z rejestru przedsiębiorców informację, pobraną na podstawie art. 4 ust. 4aa ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. 2017, poz. 700). Zgodnie z

brzmieniem tego przepisu przedłożony dokument, posiadający cechy umożliwiające ich weryfikację z danymi zawartymi w rejestrze przedsiębiorców, ma moc zrównaną z mocą dokumentów urzędowych wydawanych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego. Skoro z dokumentu tego wynika, że wierzyciel powstał z przekształcenia C. K. spółki jawnej (k. 18v – rubryka 6), dokument potwierdzający przejście wierzytelności spełniał wymogi przewidziane w art. 788 § 1 k.p.c.

Poważne wątpliwości Sądu Apelacyjnego budzi natomiast kwestia, czy w przypadku przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową (w tym wypadku spółki jawnej w spółkę komandytową) dochodzi do sukcesji stanowiącej przesłankę nadania klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego w trybie art. 788 § 1 k.p.c., czy też, ze względu na wynikającą z art. 553 § 1 k.s.h. zasadę kontynuacji, nadanie takiej klauzuli jest zbędne, a postępowanie egzekucyjne może toczyć się dalej na podstawie dotychczasowego tytułu wykonawczego z udziałem spółki przekształconej.

Kwestia ta wywołała rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych.

Za pierwszym poglądem opowiedziano się w trzech postanowieniach Sądu Apelacyjnego w Poznaniu wydanych w dniu 30 listopada 2016 r. w sprawach o sygn. akt: I ACz 1888/16, I ACz 1873/16 i I ACz 1822/16. Natomiast w postanowieniach Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 13 września 2016 r., sygn. I ACz 1669/16 i Sądu Okręgowego w Częstochowie z 12 stycznia 2017 r., sygn. VI Cz 4/17 rozstrzygnięto zgodnie z drugim z rozwiązań.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, w myśl którego przekształcenie spółki handlowej nie prowadzi do sukcesji, ale stanowi przypadek kontynuacji, polegającej na tym, że w istocie jest to ten sam podmiot działający w odmiennej formie prawnej, przy którym pozostają m.in. wszelkie prawa i obowiązki ze sfery cywilnoprawnej. W wypadku kontynuacji nie ma poprzednika i następcy prawnego, istnieje natomiast ta sama spółka w zmienionej formie prawnej (tak wyrok SN z 3 lutego 2006 r., I CK 361/05, podobnie: postanowienie SN z 3 lutego 2016 r., V CSK 336/15, odmiennie SN w postanowieniu z 19 grudnia 2007 r., V CSK 343/07, gdzie mowa o „modelu ogólnego następstwa prawnego”; na rozbieżności w doktrynie na tle stosowania art. 788 § 1 k.p.c. w przypadku przekształcenia spółek prawa handlowego wskazuje J. Sadowski, *Następstwo prawne w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności* (art. 788 k.p.c.), Warszawa 2006, s. 19-20, dostępne: <https://www.iws.org.pl/>, w dziale „analizy i raporty/raporty”). Na tle art. 553 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy wyraził ponadto pogląd, że nowoutworzony podmiot wstępując *ex lege*

w stosunki materialnoprawne, wstępuje także w stosunki procesowe (wyrok SN z 7 maja 2009 r., IV CSK 14/09).

Treść art. 552 i 553 § 1 k.s.h. nie daje jednak jednoznacznej odpowiedzi co do sposobu postępowania w przypadku, gdy powstał tytuł egzekucyjny obejmujący świadczenie zasądzone na rzecz spółki przekształconej. Dopuszczalność zastosowania art. 788 § 1 k.p.c. jest wprawdzie zarezerwowana dla przypadku, gdy doszło do „przejścia” uprawnienia na inną osobę, a więc nie dotyczy sytuacji, gdy ten sam podmiot zmienia wyłącznie formę prawną, jednak specyfika postępowania egzekucyjnego wymaga rozważenia, czy również w takim wypadku nie zachodzi konieczność wydania przez sąd orzeczenia aktualizującego w sposób konstytutywny osobę wierzyciela.

Należy bowiem zauważyć, że w świetle art. 552 zd. 2 k.s.h. przekształcenie dokonuje się w drodze wykreślenia spółki przekształconej i wpisu do rejestru spółki przekształcanej. Z perspektywy toczącego się postępowania egzekucyjnego, którego podstawą jest tytuł wykonawczy zawierający m. in. numer KRS wierzyciela (§ 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności – Dz. U. poz. 1092), dochodzi więc do zmiany podmiotu wymienionego w tytule wykonawczym, a decyzja o kontynuacji postępowania wymaga stosownej oceny organu egzekucyjnego, polegającej na stwierdzeniu tożsamości obu podmiotów. Należy zaznaczyć, że w świetle przepisów kodeksu spółek handlowych wpis i wykreślenie z rejestru łączy się zazwyczaj z doniosłymi skutkami prawnymi dla bytu prawnego określonych podmiotów (art. 25¹ § 1, art. 84 § 2, art. 94, art. 109 § 1, art. 134 § 1, art. 163 pkt 5 k.s.h. i 306 pkt 4 k.s.h.).

W postępowaniu egzekucyjnym wszelkie zmiany podmiotowe zostały potraktowane w sposób restrykcyjny, czego wyrazem jest przepis art. 819¹ § 1 i 2 k.p.c. dotyczący zbycia przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego po wszczęciu postępowania egzekucyjnego, a także przypadku przekształcenia organizacyjnego dłużnika będącego m.in. osobą prawną i spółką handlową niemającą osobowości prawnej. Wskazanie przez ustawodawcę przypadków zmian podmiotowych, które nie mają wpływu na bieg postępowania egzekucyjnego pozwala na wniosek, że wszelkie zmiany nieobjęte wyraźnymi regulacjami (np. 819 k.p.c.) wywierają taki wpływ. Zważywszy, że w przepisach brak analogicznej regulacji dotyczącej przekształcenia organizacyjnego wierzyciela, rozważenia wymaga, czy treść przytoczonego przepisu daje podstawy do wnioskowania *a contrario* (odmiennie: J. Jagieła [w:] A. Marciniak, K. Piasecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz do art. 730-1088, Warszawa 2015, s. 415, przy czym tego poglądu nie zaaprobował Sąd Najwyższy w

uzasadnieniu uchwały z 26 czerwca 2014 r., III CZP 46/14). Należy ponadto zaznaczyć, że o ile z przypadkiem zbycia przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego powiązано sposób wykazania następstwa prawnego (art. 789¹ i art. 789² § 1-3 k.p.c.), w przypadku przekształcenia spółek prawa handlowego brak w tym przedmiocie regulacji ustawowej, co pozostawia otwarte pytanie o podstawę decydowania przez organ o kontynuowaniu postępowania na rzecz podmiotu legitymującego się innym oznaczeniem niż ujęte w tytule wykonawczym.

Specyfika postępowania egzekucyjnego może wymagać, aby w przypadku przekształcenia spółki handlowej zastosować art. 788 § 1 k.p.c., mimo obowiązującej zasady kontynuacji. Jak bowiem wskazał Sąd Apelacyjny w Poznaniu w postanowieniu z 30 listopada 2016 r., sygn. I ACz 1888/16, za stosowaniem tego przepisu w przypadku przekształcenia spółki prawa handlowego przemawia wzgląd na jego funkcję. Daje on bowiem wyraz ogólniejszemu założeniu, że zmiany podmiotowe w zakresie uprawnień lub obowiązków objętych sporem sądowym, do których doszło w toku postępowania i których nie uwzględnia treść tytułu egzekucyjnego, lub które nastąpiły już po jego powstaniu, powinny mieć odzwierciedlenie w tytule wykonawczym (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 174 i z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 4/09, OSNC 2010, nr 1, poz. 2). W ostatnim czasie można jednak dostrzec przejaw liberalizacji stanowiska w tym przedmiocie, czego wyrazem jest treść art. 804¹ k.p.c. dodanego ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311).

Regułą obowiązującą w postępowaniu egzekucyjnym jest istnienie tylko jednego tytułu wykonawczego. Wszelkie zaś przypadki, gdy dochodzi do powstania nowych tytułów zostały enumeratywnie wskazane w ustawie i są wykładane w sposób restrykcyjny. Przemawia to za uznaniem, że również w przypadku przekształcenia spółki handlowej wskazana jest rezerwa w stosowaniu art. 788 § 1 k.p.c., bowiem jego użycie może doprowadzić do oddania do dyspozycji wierzyciela zdublowanego tytułu wykonawczego, z których oba, ze względu na zasadę kontynuacji, mogą być interpretowane przez organy egzekucyjne jako aktualne. Rodzi to ryzyko prowadzenia egzekucji przez ten sam podmiot na podstawie dwóch tytułów wykonawczych.

Dotychczas Sąd Najwyższy podjął zagadnienie zastosowania art. 788 § 1 k.p.c. w przypadku przekształcenia formy prawnej dłużnika – przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną w spółkę kapitałową na podstawie art. 551 § 5 k.s.h. (uchwała SN z 26 lutego 2015 r., III CZP 106/14). Mimo zbliżonego brzmienia przepisów regulujących skutki

przekształcenia formy prawnej przedsiębiorcy i przekształcenia spółek handlowych, argumentacja przytoczona w tym orzeczeniu nie rozwiązuje zagadnienia występującego w niniejszej sprawie, bowiem, jak wskazał Sąd Najwyższy, między przedsiębiorcą przekształcanym a spółką przekształconą nie zachodzi tożsamość podmiotowa, a następstwo prawne będące odmianą sukcesji uniwersalnej. Jako argument istotny z punktu widzenia stanu faktycznego niniejszej sprawy Sąd Najwyższy wskazał, że nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. jest uzasadnione w tych wypadkach, gdy podmiot wskazany w tytule egzekucyjnym nie traci bytu prawnego. Może to wskazywać, że w przypadku spółki przekształcanej, która zostaje wykreślona z rejestru (art. 552 zd. 2 k.s.h.), nie ma potrzeby wydania postanowienia w trybie art. 788 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy w uchwale z 26 września 2014 r., III CZP 46/14, rozważał ponadto zastosowanie art. 788 § 1 k.p.c. w przypadku połączenia banków przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący (art. 124 ust. 1 i 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1376 ze zm., w zw. z art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h.). W uzasadnieniu wskazał, że nawet w przypadku przekształcenia podmiotowego opierającego się na zasadzie kontynuacji, mogą zachodzić racje przemawiające za zastosowaniem art. 788 § 1 k.p.c. Argumentacja w tym przedmiocie nie została jednak dostatecznie pogłębiona, zatem nie jest jasne, czy kluczowe znaczenie miał fakt, że wierzycielem był bank prowadzący egzekucję na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego, czy okoliczność, że wszelkie zmiany dotyczące wierzyciela zaistniałe po powstaniu tytułu egzekucyjnego winny znaleźć odzwierciedlenie w konstytutywnej klauzuli wykonalności.

W rezultacie, żadna z powyższych wypowiedzi nie pozwala na jednoznaczne rozstrzygnięcie zagadnienie prawnego, które wystąpiło w okolicznościach niniejszej sprawy.

Z przyczyn powyższych i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. z związku z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 398 k.p.c. Sąd Apelacyjny przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne o treści jak w sentencji.